

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Pastorum Concionatorumque Instructiones

Borromeo, Carlo

Coloniae, 1587

VD16 B 6753

Oratio Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, & Archiepiscopi, habita in
prouinciali Concilio II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51263](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51263)

prudentiæq; commendauit, & concredidit: ne quando sanguinem illarum de manu nostra requirat, si, quod Dei benignitas prohibeat, culpa, aut negligētia nostra eas diripi, aut dispelli patiemur.

ORATIO

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, & Archiepiscopi, habita in prouinciali Concilio II.

Ecclesiæ
Christi
afflictio.

ESI quod, duce spiritus sancto, à Tridentinis patribus decretum est, ut tertio quoque anno prouinciales Synodi habeantur, hæc causa, Patres Reuerendissimi, satis explorata est, & ea quidem iustissima, quam ob rem iam, tribus post primum nostrum congressum annis, huc iterum conueniremus: tamen si quis rem ipsam attentè intuetur facile animaduertet, hoc iterati concilij officium non solum Tridentino iussui debitum, verum etiam & temporum conditioni, & pastorali nostro muneri, & iustitij, quæ proximo superiori concilio iecimus, consequens, ac planè necessarium. Iam cognoscitis, iam scitis, qua in perturbatione Reipubl. Christiana status versetur; quam funesta hæresum faces in finitimis prouincijs iamdiu excitata, quam turbulenti inde in Gallia motus, quam multæ strages, quot pugna editæ sint. quid? quot templa vel augustissima diruta, delubra religiosissimis imaginibus, & signis, & ornamentis spoliata, vasa sacra erepta, reliquie sancto-

rum

rum dissipata, sacerdotes & religiosi viri interfecti, sacra virgines iniuriosius tractata, diuina polluta, omnia denique prostrata iacent. Quousque tandem irasceris Domine? quousque tandem vineam, quam plantauit dextera tua, & populum Christi Iesu filij tui sanguine expiatum, videbimus ita crudeliter, ita fiede diripi, vastari, dissipari? quousque cibabis nos pane lacrymarum, potum dabis nobis in lacrymis, & in mēsurā? Hæc autem mala, quæ pestifera sunt, quæ perniciofa, & si à nobis interiecto quodam spatio abesse videntur, ita tamen vndique nos circumstant, & in foribus ipsis prope adsunt, vt in singulas horas, vel momenta potius timendum sit, ne hæc aquarum vis in hanc prouinciam erumpat, totamq; fluctibus suis euertat, nisi Dei ope, & pastorum summa vigilantia occurratur. Verum alia incommoda sunt, & ea quidem non leuia, quæ cum in visceribus prouinciæ nostræ habeant, nos valde admodum commouere debent, nã & si superiori nostro conuentu multa, auctore Deo, decreuimus, multaq; post pastoralibus nostris vigiliis egimus, vt bene constituendæ huius prouinciæ signum aliquod sustulisse videamur: tamen multi adhuc sunt inueterati morum errores, & alia item, quæ à nobis cum emendationem planè desiderent, in ijs corrigendis: nostra cura, ac sollicitudines hoc tempore euigilare debent: ea est enim horum temporum conditio, vt homines, alij mundi potius, quàm Dei amatores, animum ijs rebus adiungant, quæ ad diuitiarum in primis, & carnis sollicitudinem, curamq; spectant; alios verò alijs illecebris, alijs fallacijs, quasi vinculis qui-

Morū cor-
ruptela vt
Ecclesiam
occupant

busdam irretitos teneat perpetuus ille humani generis hostis, qui tamquam leo rugiens, mortales circumit, querens quem deuoret. Si denique prouinciam uniuersam lustramus, omnia ad carnis occasionem, reclamante Apostolo, traducta, in eo statu esse cernimus, ut adumbrata quaedam non solida illa, veraque pietatis Christianae species reineri videatur. Hac mala quidem intestina cum sint, & si illis, quibus finitimas prouincias afflictas diximus genere inferiora, eiusmodi tamen sunt, ex quibus cum argumenti cuiusdam species, vulgi iudicio, haereticis subministra-

Morū vitia
hæresibus
facile ad-
itum præ-
bent.

ri videtur ad suos tuendos errores: tū etiam, id quod Deus auertat, fieri facile posset, ut hominibus nostris, si in conscientia prauo habita eos obsordescere patiemur, quasi fores aperirentur, aditusque pateficeret ad nefariam haeresum labem: idque cum ex multis alijs, penesque innumerabilibus exemplis, tum vel ex hoc vno potissimum cognosci licet, quod populus Israëliticus cum in conuiujs, & comestationibus, viuendi licentia versaretur, impura conscientia inquinatus, procliuus quidem delapsus est ad perniciosissimum idolorum morbum: hoc ipsum Apostolus Paulus cum animaduertisset, Timotheum discipulum propterea illis verbis admonuit: Conscientiam bonam habere, quae multi repellentes, in fide naufragauerunt. Vnde tandem, Patres, tot veteres haereses, quae olim restinctae in haec tempora inciderunt, nisi ex deprauatis, contaminatisque gentium moribus? ut enim vetus aliquis morbus recrudescit, si recenti vel leuissimo malo corpus afficitur: sic haeresum pestem, quibus iam Ecclesia

Hæreses
olim sopi-
tae, cur nūc
excitentur
denuo.

varijs
virtu-
pressi-
terem-
igitur
sianu-
mus,
quo p-
da vi-
Deo n-
facili-
multi-
pron-
lunt-
consa-
strun-
tatis
quaa-
tet,
cura
lumi-
ouiba-
infer-
deijc-
salis
nebr-
vt su-
quod
uit, q-
ram

varijs temporibus vexata est, antiquorum patrum
 virtutibus, tamquam salutaribus remedijs, olim cō-
 pressam, nostrorum temporum corruptela, quasi ve-
 terem morbum, iterū ingrauescere videmus. In hoc
 igitur rerum discrimine videte, quāta nobis, qui Chri-
 stiani exercitus antesignani, & animarū medici su-
 mus, necessitas imposita esset, vt Conciliū iniremus,
 quo plures, & ad propulsanda pericula, & ad sanā-
 da vulnera; in vni, spiritu sancto duce, conueniētes, à
 Deo misericordiarum & patre consolationis auxiliū
 facilius imploraremus; tum etiam quo cautius res
 multorum iudicio, & consensu constitutæ essent, eo
 promptiori animo, propensiorique ad obediendum vo-
 luntate, ab ijs susciperentur, quorum saluti maxime
 consulere debemus. Hoc nostrum munus est, hoc no-
 strum officium, Patres. etenim, si in episcopalis digni-
 tatis excelsa sede collocati sumus, tanquam è specula
 quadam pericula prospicere, eaq; propellere nos oportet,
 si quæ ijs imminent, qui in nostra fide, nostraque
 cura conuiescunt; si parentes item, filiorum incolu-
 mitati paternam curam adhibere; si pastores, ab
 ouibus, quas sacrosancta sua morte Iesus Christus ex
 inferi faucibus, atque ore eripuit, nunquam oculos
 deicere; & si quæ impura vitiorum labe extabescūt,
 salis acrimonia sanare; si quæ demum in morum te-
 nebris aberrantes sunt, ijs præluere debemus: nam
 vt summus ille rerum opifex principio cum calum, Ecclesiarū
 quod intuemur, effecit, stellarum multitudine orna- Præfecti, vt
 uit, quæ solis splendore illustrata, in nocte super ter- stellæ sint
 ram lucerēt; sic in spiritali huius sæculi renouatione & lumina.
 prout

Pastores
patres.

prout in Ecclesia, tamquam in quodam celi firmamēto, Prophetas, & Apostolos, Pastores, & Doctores, qui quasi stella, sempiterni illius solis Christi Domini lumine illustrati, huic tenebricosi saeculi caligini praessent, & ab humanis mentibus tenebras depellerent quodam illustris, sanctaeque disciplina splendore. Hos igitur, quos celestis sapientia pastores esse, & in Apostolorum tamquam in parentum locum succedere voluit; Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, inquit Propheta; quid est, cur eos parentes, eos duces, eos magistros non imitemur? illi in constituenda nascente tunc Christiana Repub. in maximisq; rerum difficultatibus, hac conciliorum ratione vsi, cum confusam illam, errorumq; tenebris implicitam mundi faciem, euangelica disciplina lumine illustrarint; tum ad eam restituendam exemplum nobis praeauerunt, ut in tanta scilicet rerum perturbatione, & in hac terra peccatorum caligine nos, qui eorum locum tenemus, osque Domini sumus, & e quorum labijs, tamquam ab Angelis Domini exercituum, populi legem requirunt; a fonte lucis, spiritu sancto, in cuius nomine hodierno die congressi sumus, salutare vitae leges haurientes, doceamus prouincia nostra homines ambulare, ut filios lucis, & asserre fructus lucis in omni iustitia, & bonitate, & veritate, probantes quid sit beneplacitum Deo, nec communicantes operibus infructuosis tenebrarum. Nec verò existimemus Patres muneris nostri partes omnino expletas à nobis esse in ijs, quae tribus antè annis hoc ipso in loco multa constituimus: quoniam, si rem omnem ita spectamus, qui

admodum

admodum sanè debemus, opus ministerij nostri inchoasse quidem, sed perfecisse certè non videbimur: at verò est, cur expleamus, ita rerum status postulat, ita sepè multis locis vnumquemque nostrum Apostolus monet: Vide, inquit, vt ministerium, quod in Domino accepisti, expleas; dedit enim Pastores, & Doctores in consummationem sanctorum, in opus ministerij ad adificationem corporis Christi. Ergo si ad consummationem, & ad perfectam quandam sanctitatis disciplinam tota ministerij nostri ratio spectat; inanes profectò conatus nostri, frustra q̄, suscepti essent labores, iactis primùm illis fundamentis, nisi reliqua, quæ ad adificij extractionem, & consummationem desunt, perfici contendamus omni summo studio. Nam quo tempore huc primo in concilium conuenimus; populis nostris, tamquam paruulis, aut certè inferioribus, si præter lac, escam dedimus, at solidiorem cibum tum præbere vix potuimus; idq̄, Christo Domino magistro, qui multa cùm haberet, quæ Apostolis diceret, non omnia tamen vno tempore eos docuit, propterea quod ad ea portanda tunc sanè essent minus idonei. Et quemadmodum is longo temporis progressu, tum excitatis sanctorum Patrum mentibus, tum sacrosanctis habitis concilijs, Ecclesiam suam doctrina splendore in dies magis atque magis illustrare voluit, cùm vel momento temporis id ipsum præstare potuisset: sic nobis, qui matrem Ecclesiam colimus, atque obseruamus, illud ab eius benignitate sperandum est, vt & nunc, & in posterū, prout temporum ratio requiret, ea patefaciat atque aperiat,

riat,

Ecclesia se-
mel à cor-
ruptelis
purgata, in-
star agri &
vineæ pur-
ganda sæ-
pius.

riat, quacunque superioris nostri Concilij temporibus non opportuna ipsius Dei spiritus nobis nõ suggestit, ut illa fidelibus nostris tunc traderemus. Illud præterea accedit, quòd quemadmodũ agricolis vsu sepe venit, ut postquam semel agrũ bene coluerint, eumq; ar-
bis, multibusq; herbis purgarint, vites putarint, et ar-
bores interlucarint, nisi crebrò eandem culturã ad-
hibuerint, ager, qui illorũ studio enituit, horridus, in-
cultusq; fiat: sic fideles, qui agricultura Dei sunt, vbi nostris vigiliis, ac studijs, quæ superiori Concilio adhi-
buimus, ad aliquẽ nitore adducti sunt, nisi sapius ad-
ea, quæ post succreuerunt, amputanda redeamus, fa-
cile ille pristinus cultus teporis progressu horrescit: cũ
si quæ etiam deprauata consuetudo, diuturnitate ful-
citur, ita altè radices egit, ut, velut hedera, latè sese
diffundens, sæpè vix, aut ne vix quidẽ euelli queat:
itaque cùm in perpetua quadã agri Domini colè di-
ratione uostrum munus penè totũ positum esse debeat
diligentes agricolas vnicuique nostrũ imitandos Deus
apud Hieremiam proponit his verbis: Ecce consti-
tui te super gentes, super regna, ut euellas, & de-
struas, & disperdas, & dissipes, & adifices, & plan-
tes. Quòd si fortasse pauca erunt, quæ nostris alijs cõ-
stitutionibus addi oportere videbuntur, vtilitas ta-
men non parua, neque exiguus fructus ex hoc ipso cõ-
cilio existet; si nos superiora decreta in conspectu,
quasi in speculo quodam, habentes, contemplabimur,
si quæ vel nostra, qui iussimus, vel aliorum, quibus ius-
sum est, culpa contracta est in illis exequendis; aut
quæ sunt, quæ certis quibusdam causis nec per nos,

nec verò per illos prestari adhuc licuit : hocq; pacto, tum si quid culpa admissum est, quoniam officio nostro antè defuimus, id sedulò emendemus, tum difficultatum ratione hoc ipso in loco agitata, & diligenter explicata, adhibeamus, quæ opportuna erunt, remedia. Habetis igitur, Patres Reuerendissimi, causas, quare huc iterum conuenimus, tum etiam intelligitis, quàm gratis rerum tractatio nobis proposita sit quæ tota ad sananda huius prouinciae vulnera, ad pericula animarum propulsanda, ad disiciendas morù tenebras, ad agri denique Dominici cultum pertinet, idq; planè omne, quantum in nobis est, ita prestare debemus, ut primum, quæ semel per nos decreta sunt, ea nos quo maximo possumus, & quo certè debemus, studio exequi contendamus : deinde si omni pietate, certaque animi deliberatione, in hoc ipso conuentu supplere studeamus, quæcunque superioris Concilij decretis desunt, ad restituendum illum prope deflorescentis Christianæ pietatis cultum: post si quæ vitiorum zizania tribus ab hinc annis subdolis ille operarius sathanas in hac Prouincia cõseuit, operam demus, ut eorum stirpes studijs vestris omninò conuellamus. Iã hic, duce spiritu sancto adsumus, Reuerendissimi P. P. ut prouinciale nostrum Concilium iterum celebremus, in qua muneris tractatione nos pro rei grauitate animo, mentèque reputemus, quæ nobis potissimum proposita esse debeant. Ac primum quidem perspicuū est, quàm turpe, quàm detestabile sit, in eo, quod Christi legatione fungimur, Dei que ministri sumus, si non Christum ipsum, non quæ Dei sunt, sed quæ nostra,

Honor
Christi in
concilij
actione
quærendus

quæ-

queramus: oportet igitur, nos depositis cupiditatibus
 nostrarum perturbationibus, oculisque mentis in cælum
 coniectis, non utilitates nostras, non commoda, non ho-
 minum honores spectemus, non rebus nostris, non po-
 pularibus studiis, non laudi, non gloria nostra, sed
 Christo seruiamus, cui omnem gloriam, omnem lau-
 dem, omnem honorem debemus. Neque enim est, cur
 aut nobis ipsis, aut hominibus placeamus; siquidem
 quis inde fructus, si nos ipsos amantes, anima nostra
 iacturam faciamus? ecquæ utilitas nobis existet, si
 iram Dei nos concitantes, hominum beneuolentiam
 populari quadam indulgentia conciliemus? Audia-
 mus Paulum clamantem: Si hominibus placerem,
 Christi seruus non essem. Dissipat autem Deus ossa
 eorum, qui hominibus placent, inquit Propheta. Ergo
 ad Dei voluntatem, tanquam certam normam, con-
 silia, cogitationes, studia, & actiones nostras diriga-
 mus. Deinde hic eo animo, eaque mente adesse debe-
 mus, ut non coacti, sed spontè, liberamque voluntate, non
 ut in plerisque actionibus fieri solet, aut consuetudine
 aut quadam officij specie, nec fictè, nec simulatè, sed
 vera, solidaque rerum agendarum deliberatione rem
 omnem tractemus, ita, ut non adumbratam quandam
 sed expressam illam disciplinam Christianam formam,
 afflante Spiritu sancto, decretis nostris restituere cu-
 remus, quam nascente Ecclesia instituit viuus sermo
 Dei, & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti,
 pertingens vsque ad diuisionem animæ, ac spiritus
 compagum quoque, ac medullarum, & discretior co-
 gitationum, & intentionum cordis: nam si vitiorum
 semina

Ad conci-
 lium non
 tanquam
 ex consue-
 tudine, sed
 zelo feruē-
 ti conue-
 niendum.

semina non funditus tollere studemus, sed satis id esse
 putamus, ut externa quadam tantum, quae oculis of-
 fensionem in vulgus praebent, quasi leui manu emen-
 demus, id nobis euemet, quod agricolis, qui dum her-
 bas inutiles radicitus euellere negligunt, quaeq; solum
 à terra extant, amputant, ne agrum quidem à stir-
 pibus noxijs purgant, sed etiam quod plane nolunt, id
 sanè efficiunt, ut vberiores paucis post diebus emanet.
 Nec verò est, cur à muneris nostri ratione deterrea-
 mur, vel, quia his pastor alibus nostris studijs, actioni-
 busq; animos eorum exulcerari videamus, qui filij
 sunt perditionis, vel, quia populares illa, quibus, quasi
 ficus folijs deformes, prauiq; mores contegi solent, vo-
 ces audiantur. Non ferunt haec tempora veterum ca-
 nonum seueritatem; sic iamdiu viximus, sic vixerunt,
 ita egerunt, qui aetate antecesserunt; vitæ institutum,
 nihil est, quod mutemus. At nos haec, atque aded alia
 eiusmodi contemnamus, proponamusque nobis ob ocu-
 los, libertatem illam spiritus, & virtutem, qua arma-
 ti Patres nostri Apostoli, qua muniti Martyres, qua Ad exem-
 instructi, nostri ordinis sanctissimi homines, Athana- plum Patrū
 sius, Chrysostomus, Ambrosius huius Ecclesiae antistes Ecclesiae
 qua affecti alij religiosi viri, Apostolico quodam ani- constanter
 morum ardore flagrantes, nullis non minis, non ho- morū emē-
 minum clamoribus, non furoribus, quasi tribunitijs pienda.
 fracti, nec debilitati, pro Dei gloria, pro gregis com-
 missi salute, forti, constantiq; animo adhibuerunt, il-
 lam quasi censoriam virtutem, acerrimam peccato-
 rum vindicem. Eorum ferè exemplo adducti, nos quo-
 que Apostolica illa constantia, & Euangelica virtute
 qua

qua vna nihil est in Ecclesiasticis pastoribus illustrius
 nihil magis necessarium, sine metu, & constantè cer-
 tè agamus, atque adedè perficiamus quod Euangeliū
 docet, quod Christus iubet, quod ratio precipit, quod
 gregis salus, quod Ecclesia auctoritas, dignitasq; po-
 stulat. Nam si contrà à nobis fiet, in formidoloso illo
 Dei iudicio, cum animarum, quæ in fidem, & cura-
 tionem nobis traditæ sunt, rationem reddemus: tum
 aliorum nos accusantium vociferationes, & irati
 iudicis, nos item acerbè obiurgantis, eas voces audie-
 mus: si speculatores eratis, cur cæci? si pastores, cur
 gregem, vobis commissum, errare permisistis? si sal-
 terræ, quonam modo euaniuistis? si lux eratis, cur
 sedentibus in tenebris, & umbra mortis non illuxi-
 stis? si Apostoli, cur, Apostolica virtute non vsi, cur-
 ctæ egistis ad hominum oculos? si os Domini, cur
 muti? si vos huic oneri impares esse sentiebatis, cur
 tam ambitiosi? si pares, cur ita desides, ita negligentes?
 nihil vos Prophetarum voces, nihil Euangelij le-
 ges, nihil Apostolorum exempla, nihil pietas, nihil reli-
 gio, nihil Ecclesiæ labentis status, nihil hic formido-
 losus iudicij dies, nihil premia, nihil supplicia, aer-
 niq; cruciatus mouerunt? Has horribiles irati iudi-
 cis voces nobiscum, Patres, animo, menteq; reputa-
 mus, vt ijs, atque adedè alijs excitati in hac sacrosan-
 ctæ tam grauium rerum tractatione non remisse, non
 leniter, non timidè, non negligenter, non dissimulâter,
 sed sincerè, & constanti, sanctaq; sollicitudine, Deum
 solum spectantes, quod in nostro officio, nostròq; mu-
 nere positum est, agamus, & perficiamus, duce Spi-
 ritus

ritu sancto, omnium actionum, & consiliorum moderatore. Cui gloria sit & honos sempiternis at a tum seculis. Amen.

ORATIO

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, & Archiepiscopi, habita in prouinciali Concilio III.

TERTIO iam adsumus, Patres sanctissimi, hoc ipso loco, vbi superioribus annis semel atque iterum spiritu sancto duce, congressi, in eam curam incubuimus, vt in hac prouincia pastoralibus nostris studijs succurreremus animarum saluti, & opitularemur pietatis cultui, iam penè deflorescenti. Quo in genere etsi à nobis vel plurimum elaboratum esse videtur; tamen si animaduertimus prouincia huius status, quem vos etiam optimè nostis, is est, vt multa adhuc desint ad operis, à nobis inchoati, consummationem & perfectionem. Primum enim superioribus nostris decretis non omnis erepta est morum corruptela, neque planè omnis instituta Christiana disciplinaratio, quæ vobis, qui adestis, vnà mecum expetenda est. Deinde, vt est hominum genus ad carnis sensum procliuè, sapeq; præceps fertur ad peccandi licentiam, alij post priores illos congressus nostros sensum in dies irrepserunt morum errores. Præterea quæ olim à nobis sancita sunt, ita se habent, vt vel nostra, vel aliorum culpa illa executi sumus non

Causæ huius tertij prouincialis concilij